

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Bijdrage van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting in het kader van het Plan voor herstel en veerkracht

13 april 2021

Inleiding

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting heeft met interesse het ontwerp van Plan voor herstel en veerkracht (verder: herstelplan) ontvangen, en is ook verheugd te kunnen hebben meewerken aan de werkgroep sociale impact.

Deze nota van 13 april 2021 is een vervolg op een eerdere nota met een aantal eerste commentaren vanwege het Steunpunt tot bestrijding van armoede. Eerst herhalen we de inhoud van de eerste nota van 15 maart 2021, met in een eerste en tweede punt een voorstelling van het Steunpunt, en een korte situering van de impact van COVID-19 in situaties van armoede en bestaansonzekerheid en van de uitdagingen. In een derde punt zijn de eerste commentaren op het ontwerp van herstelplan nog eens opgenomen.

In het punt 4 geven we feedback op de projecten die zijn weerhouden in de versie van 2 april van het herstelplan. Deze feedback is uitgewerkt op basis van de verschillende fiches die aan het Steunpunt bezorgd zijn geweest in het kader van de sociale impactanalyse die werd uitgevoerd door de aangestelde experts (Rudi Van Dam, FOD Sociale zekerheid, en Günther Mattheussens, POD Maatschappelijke integratie) in samenwerking met de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap en het Steunpunt tot bestrijding van armoede. De feedback is op een relatief korte termijn opgemaakt geweest, op een veelheid van verschillende fiches, en in verschillende fasen van herwerking en selectie van projecten door de bevoegde kabinetten. Deze impactanalyse is dan ook niet diepgaand kunnen gebeuren, en mag ook niet als volledig of exhaustief opgevat worden. De voorgaande werkzaamheden van het Steunpunt – in het bijzonder het [tweejaarlijkse Verslag 2018-2019 'Duurzaamheid en armoede'](#)¹ en zijn aanbevelingen – vormden echter een interessante basis voor dit werk op het vlak van impactanalyse. In deze nota worden enkel de

---

¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Bijdrage aan politiek debat en actie. Tweejaarlijks Verslag 2018-2019](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

projecten becommentarieerd die pertinent waren voor een impactanalyse door het Steunpunt. De nummering van de versie van het herstelplan van 2 april 2021 wordt hierbij gevolgd. In punt 4 van de tekst komen een aantal opmerkingen telkens terug gezien het om commentaren gaat ten aanzien van verschillende projectfiches op verschillende bevoegdheidsniveaus (federale Staat en gefedereerde entiteiten).

We hopen dat de feedback en de aanbevelingen in punt 4 de beleidsverantwoordelijken van de verschillende overheidsniveaus kunnen ondersteunen en inspireren bij de concretisering van de projecten in de volgende maanden en jaren, en dat ze hierbij kunnen handelen op basis van het motto *to leave no one behind*, dat eveneens centraal staat in het tweejaarlijkse Verslag van het Steunpunt en zijn [verschillende werkzaamheden in het kader van de COVID-19-crisis](#).

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede dankt de betrokken kabinetten voor hun vraag tot medewerking van het Steunpunt aan de impactanalyse en stelt zich uiteraard ter beschikking voor verder overleg en samenwerking.

1. Voorstelling van het Steunpunt tot bestrijding van armoede

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (www.armoedebestrijding.be) is een interfederale, publieke, onafhankelijke instelling, opgericht via het [Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten, ter bestendiging van het armoedebeleid](#) (1999). Het ontstond in opvolging van het [Algemeen Verslag over de Armoede](#) van 1994, het rapport op basis van een dialoogproces waarbij mensen in armoede en hun verenigingen zich - op vraag van de federale regering - voor de eerste keer konden uitspreken over armoedebeleid. De missie van het Steunpunt is de evaluatie van de effectiviteit van de uitoefening van mensenrechten in armoedesituaties. Het doet dit onder andere via de organisatie van overlegprocessen – op basis van de dialoogmethode van het Algemeen Verslag over de Armoede - met mensen in armoede en hun verenigingen, organisaties en instellingen, administraties van de verschillende bevoegdheidsniveaus, academici... in functie van de opmaak van zijn tweejaarlijkse Verslagen.

We hebben eind 2019 moeten vaststellen dat België de EU2020-doelstelling om het aantal mensen in armoede of sociale uitsluiting met 380.000 te verminderen, niet heeft gehaald. Integendeel, het aantal mensen in armoede of sociale uitsluiting is hoger dan toen de doelstelling werd vastgelegd. Nu is de uitdaging nog groter, met de sociale impact van de COVID-19-crisis. Er zal dus sterk op armoedebestrijding moeten worden ingezet, in het kader van het klimaatbeleid en van het herstelbeleid. Belangrijk is om in het beleid van de komende jaren iedereen mee te hebben. De vraag in het tweejaarlijkse Verslag 'Duurzaamheid en armoede'² van het Steunpunt - *to leave no one behind* – met betrekking tot het klimaatbeleid, bleek ook heel pertinent te zijn tijdens de COVID-19-crisis³ en de bijhorende beschermingsmaatregelen, en is een belangrijke uitdaging voor het herstelbeleid.

---

² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Bijdrage aan politiek debat en actie. Tweejaarlijks Verslag 2018-2019](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). Persbericht '[To leave no one behind: aandacht en ondersteuning voor mensen in armoede en bestaansonzekerheid in het COVID-19-beleid](#)', 24 maart 2020.

2. Vaststellingen en uitdagingen betreffende de COVID-19-crisis

We hebben vastgesteld dat de bestaande ongelijkheden door de COVID-19-crisis - maar ook door de beschermingsmaatregelen - zijn verscherpt en nog duidelijker zijn geworden. Het gaat om ongelijkheden die ook naar aanleiding van ons dialoogproces rond duurzaamheid en armoede - met verenigingen en diverse andere actoren - met het tweejaarlijkse Verslag 2018-2019⁴ naar voren zijn gekomen.

- Wonen: leven - meer dan anders - in een woning van slechte kwaliteit, met een hoge vochtigheid en slechte luchtkwaliteit, of overbevolkt, en heel weinig toegang tot publieke ruimte en natuur in de onmiddellijke omgeving.
- Voeding: toegenomen moeilijkheden voor bepaalde gezinnen om zich te voeden, omwille van voedselhulp die minder beschikbaar was de voorbije maanden en de sluiting van scholen en hun kantines, wegvallen van vrijwilligersmaaltijden...
- Toegankelijkheid van de hulp- en dienstverlening: heel wat diensten zijn - noodgedwongen - gesloten geweest, of zijn overgeschakeld naar een digitale dienstverlening. Maar heel wat mensen in armoede zijn erg geïsoleerd geweest, en we krijgen ook signalen dat velen nog altijd de deur niet uit durven.
- Bepaalde evoluties die al bezig waren, zijn in een enorme stroomversnelling gekomen, bijvoorbeeld het niet meer aanvaarden om met cash geld te betalen, met moeilijkheden voor mensen in budgetbeheer, zonder bankrekening, in een situatie van dak- en thuisloosheid. Maar zeker ook de trend naar een digitale samenleving. In het tweejaarlijkse Verslag 2014-2015 over publieke diensten⁵ wezen we op de mogelijke effecten van de digitalisering voor mensen in armoede in de toegang tot deze diensten. Nadrukkelijk werd gevraagd voor het behoud van loketten en persoonlijke contacten in de dienstverlening - in treinstations, bij energie- en waterleveranciers, bij lokale besturen... - en het gebruik van andere communicatiekanalen en -middelen naast de elektronische. Het gedwongen thuis blijven in de eigen bubbel en de sluiting van verschillende diensten en loketten heeft in de huidige COVID-19-crisis de evolutie naar digitalisering enorm versterkt. De informatie over het virus en de beschermingsmaatregelen was vooral in digitale vorm beschikbaar. Verschillende diensten zijn overgeschakeld naar een digitale dienstverlening. En in het onderwijs werd de digitale aanpak de norm. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede deed samen met Unia een oproep, zowel naar de rectoren en directeurs van universiteiten en hogescholen

---

⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Bijdrage aan politiek debat en actie. Tweejaarlijks Verslag 2018-2019](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2015). [Publieke diensten en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2014-2015](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

als naar de onderwijskoepels voor het lager en secundair onderwijs, om extra aandacht te besteden voor leerlingen en studenten in moeilijke situaties⁶.

De uitdaging voor het herstelbeleid is armoedebestrijding en de aanpak van deze ongelijkheden, en het is absoluut noodzakelijk om deze tot prioriteit te stellen.

---

⁶ Unia, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). [“Laat niemand uit de boot vallen”: Unia en het Steunpunt tot bestrijding van armoede vragen universiteiten en hogescholen extra aandacht te hebben voor studenten uit kwetsbare groepen](#), 24 april 2020.

3. Eerste reacties op het voorliggend actieplan en de acties

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede vraagt voldoende aandacht in het beleid op de verschillende bevoegdheidsniveaus voor evaluatie, *ex ante* en *ex post*, met betrokkenheid van verenigingen waar armen het woord nemen en de andere actoren. Het Steunpunt heeft zowel rond *ex ante* evaluatie (interfederale werkgroep) als *ex post* evaluatie (de dialoogprocessen in functie van de tweejaarlijkse Verslagen) expertise. Het geeft in het kader van de sociale impactanalyse van het herstelplan – in samenwerking met de FOD Sociale Zekerheid, de POD Maatschappelijk integratie en de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap – graag nog een *ex ante* input die kan meegenomen worden bij de concretisering en uitvoering van de voorgestelde herstelplanmaatregelen (zie punt 4 van deze nota). Maar van in het begin is het belangrijk om *ex post* evaluatie in te schrijven voor de verschillende voorziene acties en maatregelen. Bij deze evaluatie dient men ook oog te hebben voor de groepen die in preciaire situaties leven, maar niet gemakkelijk gevat worden door de beschikbare indicatoren, bijvoorbeeld personen met een preciaire job.

- We bevelen dan ook aan om te voorzien in een *ex post* evaluatie van de COVID-19-maatregelen, opdat een aantal maatregelen ook kunnen inspireren of aan de basis liggen van structurele maatregelen. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft een interfederaal overzicht ter beschikking van maatregelen die tijdens de COVID-19-crisis door de verschillende overheden worden genomen⁷.

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede verwijst ook graag naar de verschillende adviezen en aanbevelingen met betrekking tot de strijd tegen armoede die het tijdens - maar ook voor - de COVID-19-crisis heeft gepubliceerd, evenals de adviezen van andere actoren. Deze adviezen zijn vaak bijzonder pertinent voor bij de opmaak van maatregelen, ook in het kader van een herstelbeleid.

- Zoals hierboven aangegeven werden de bestaande ongelijkheden in de samenleving versterkt en verscherpt door het coronavirus en de beschermingsmaatregelen, in domeinen zoals: onderwijs, tewerkstelling, digitale aanpak, huisvesting. Indien men in de relancemaatregelen geen extra aandacht voorziet voor preciaire groepen, riskeert men deze ongelijkheden opnieuw te versterken. Het gaat hier om acties in reeds vernoemde domeinen:

- Heel veel acties zijn gericht op de digitale evolutie, maar zullen de verschillende bevolkingsgroepen even goed gewapend zijn voor deze steeds uitgebreidere digitale dienstverlening? Er moeten aanvullende acties worden ontwikkeld om ervoor te zorgen dat iedereen toegang heeft tot het internet, en tot ICT-apparatuur en -vaardigheden. De digitalisering bij het openbaar vervoer - met de evolutie naar het gecombineerd gebruik van verschillende mobiliteitsmiddelen - en bij de overheidsdiensten moet gepaard gaan met specifieke maatregelen om de inclusie van mensen die in armoede leven, te garanderen. Mobiliteit is een belangrijk punt, aangezien het een essentiële voorwaarde is voor de uitoefening van veel grondrechten, zoals onderwijs, gezinsleven, werk, huisvesting, gezondheidszorg en cultuur.

---

⁷ Beschikbaar op: <https://www.armoedebestrijding.be/themas/covid-19/>

- De maatregelen op het vlak van onderwijs en opleiding dienen nog diepgaander bekeken te worden op het vlak van bereik van de verschillende groepen in precare situaties.
- Maatregelen op het vlak van renovatie van woningen, en water- en energiebesparing dienen ook nog diepgaander bekeken te worden, in het bijzonder voor de situaties van huurders met een laag inkomen. Deze groep is nauwelijks aanwezig in de voorgestelde acties.

- Verschillende projecten focussen op de activering en begeleiding van werkzoekenden naar de arbeidsmarkt. Deze ondersteuning is uiteraard belangrijk in het verhogen van de kansen van de betrokkenen op de arbeidsmarkt. Een tweede – complementaire – luik is de creatie van jobs met kwalitatieve arbeidsvoorwaarden. Er liggen bijzonder veel kansen in een duurzame economie, in de diensten- en buurteconomie, en in de sociale economie. Belangrijk is om een versterkt doelgroepenbeleid uit te werken, zowel voor diegenen die tijdens de COVID-19-crisis hun job verloren zijn, als voor diegenen die reeds langer in een precair of zonder arbeidstraject zitten.

Dit luik zien we onvoldoende uitgewerkt in het relanceplan en de voorgestelde acties. We denken dat er sterker dient te worden ingezet op bijkomende mogelijkheden en investeringen in functie van laaggeschoolde jobs. Voor dit luik is de betrokkenheid van de sociale partners natuurlijk essentieel.

- De uitkeringen liggen nog altijd in bijna alle situaties onder de Europese armoederisicogrens. Naast de verhoging van deze uitkeringen, dienen verder maatregelen uitgewerkt te worden rond de negatieve effecten van het statuut samenwonende in verschillende regelgevingen. Indien 1 of meerdere personen willen samenwonen, wordt dit vaak financieel afgestraft via lagere uitkeringen of het wegvallen van de uitkering of andere voordelen. Dit terwijl we eigenlijk mensen zouden moeten kunnen stimuleren om samen te wonen (zie positieve effecten op het vlak van verminderen van de druk op de woningmarkt, verhogen koopkracht gezinnen, sociale effecten...). Het gaat om een complexe materie - met aspecten met betrekking tot zowel de sociale zekerheid als de sociale bijstand – waar dus wel overdacht moet worden opgetreden gezien de effecten op verschillende domeinen/regelgevingen tegelijk.

Het memorandum 2019 van het Steunpunt⁸ kan dienen als basis voor een reflectie rond dit statuut samenwonende en voor het uitwerken van maatregelen (bijvoorbeeld het dichterbij elkaar brengen van de tarieven ‘alleenstaande’ en ‘samenwonende’ in de sociale bijstand).

- Heel veel mensen nemen rechten niet op waarop ze nochtans recht op hebben, omwille van verschillende redenen (gebrek aan informatie, moeilijke procedures, vrees voor stigmatisering, vrees voor perverse effecten van de hulpvraag ...). Het is dan ook belangrijk om op elk overheidsniveau een plan uit te werken rond de strijd tegen deze non-take-up van rechten. De meeste acties in het herstelplan vermelden echter geen informatie over take-up of non-take-up. In het kader van de strijd tegen non-take-up van rechten kunnen verschillende acties ondernomen worden: waarbij dient ingezet te worden op de verschillende gradaties van automatische toekenning: automatische opening van een recht (zoals bij het sociaal tarief gas en elektriciteit),

---

⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2018). [Memorandum Samenwonen van het Steunpunt](#), december 2018.

identificatie als mogelijk rechthebbende (zoals bij IGO), automatische actualisering (zoals bij de verhoogde tegemoetkoming in de gezondheidszorg, op basis van statuut), administratieve vereenvoudiging (zoals bij Mymifin). We willen in de context van de COVID-19 crisis verwijzen naar de maatregel rond de gratis Hello Belgium Rail Pass: het was een recht voor iedereen, maar men moest deze Pass wel digitaal aanvragen. Op basis van het fenomeen van het Mattheuseffect - de meer begoeden maken verhoudingsgewijs meer gebruik van bepaalde voordelen en diensten dan de minder begoeden - kunnen we een lagere take-up veronderstellen bij preciaire groepen. Bij een impactanalyse is het dan ook belangrijk om de vraag naar de (non-)take-up van een maatregel te stellen.

- Belang van het voorzien in een sterkere samenwerking op het interfederale niveau, met gebruik van de bestaande instrumenten (zoals de Interministeriële Conferenties).

- Informatie en communicatie: aangepast aan de verschillende bevolkingsgroepen, waardoor 'niemand wordt achtergelaten'. We hebben nood aan een meersporenbeleid rond communicatie, zie ook de aanbevelingen rond e-inclusie in de nota van het Steunpunt tot bestrijding van armoede op basis van het Stakeholdersoverleg van de Vlaamse Taskforce Kwetsbare gezinnen⁹ en het advies van het Steunpunt rond de uitvoering van de vaccinatiestrategie tegen COVID-19¹⁰.

- Stimuleren van samenwerking op het lokale vlak: overheid, burgerinitiatieven, bedrijven, scholen, ... maar met ook een participatie van groepen in armoede van bij de start. In ons laatste tweejaarlijkse Verslag vragen we om deze actoren/initiatieven van verandering sterk te ondersteunen, en het herstelbeleid leent zich daar ook voor.

- Rest er het financieringsvraagstuk van het herstelbeleid. Ook daar willen we verwijzen naar het laatste 2-jaarlijkse Verslag, met onder andere: een hervorming van de fiscaliteit met het voorzien in uitkeerbare belastingkredieten, en de invoering van een globalisering van inkomsten (uit arbeid en vermogen), bestrijding van belastingontduiking, en investering in duurzame financiële producten... We hopen dat de Green Deal een krachtig kader kan vormen, met ook opportuniteiten op het vlak van de financiering van een duurzaam herstelbeleid.

---

⁹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). [Input van het stakeholdersoverleg i.f.v. de Vlaamse Taskforce Kwetsbare gezinnen, op vraag van de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding](#), dd. 6 juli 2020.

¹⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over de uitvoering van de vaccinatiestrategie tegen COVID-19](#), 2 februari 2021.

4. Commentaren en aanbevelingen betreffende de voorgestelde projecten in het herstelplan

Axis 1: sustainable	11
1.1. Renovation of buildings.....	11
R - 1.01 - Residential and private renovations - Vlaanderen	11
R - 1.02 - Residential renovations – Brussels Hoofdstedelijk Gewest	11
R - 1.03 – Residential renovations – Duitstalige gemeenschap.....	12
I - 1.02 – Social housing renovation – Brussels Hoofdstedelijk Gewest	12
I - 1.03 – Social housing renovations – Duitstalige gemeenschap.....	13
1.2. Emerging energy technologies	13
I - 1.24 - Renewable heat networks - Vlaanderen.....	13
1.3. Climate and Environment	14
I - 1.28 – Blue Deal - Vlaanderen.....	14
Axis 2 : Digital.....	15
2.2. Public administration	15
I - 2.06 – E-health - Federaal	15
2.3. Optic fiber, 5G & New technology.....	15
I - 2.15 - Improving the internal (via wifi) and external (via optical fibre) connectivity of schools, but also of the 35 business parks in Wallonia – Wallonië.....	15
Axis 3 : Mobility.....	17
3.1. Cycling and walking infrastructure	17
I - 3.01 – Cycling Infrastructure – Vlaanderen.....	17
I - 3.02 – Corridors vélo – Wallonië	18
I - 3.03 – Vélo Plus – Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	19
I - 3.03 – Vélo Plus – Federaal	19
I - 3.04 - Schuman - Federaal.....	20
3.2. Modal shift.....	21
I - 3.05 – High Service Level Bus - Wallonië.....	21
I - 3.06 – Tram extension - Wallonië.....	22
I - 3.07 – Metro extension – Wallonië.....	22
I - 3.09 – Rail- accessible and multimodal stations - Federaal.....	23
I - 3.13 – Rail – Smart mobility – Federaal	23
I - 3.14 – Acceleration of MaaS deployment – Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	24

I – 3.15 – Modal shift grants- Brussels Hoofdstedelijk Gewest	25
I – 3.16 – Smart Move – Brussels Hoofdstedelijk Gewest	26
Axis 4: Inclusive	28
4.1. Education 2.0.....	28
R – 4.01 – Digisprong (Reform) - Vlaanderen.....	28
R – 4.02 – Higher Education Advacement Fund (Reform) – Vlaanderen	28
I-4.03 – Accompagnement personnalisé dans l’enseignement obligatoire – Fédération Wallonie-Bruxelles	28
R – 4.04 – Plan global de lutte contre le décrochage – Fédération Wallonie-Bruxelles	29
I – 4.05 - Virage numérique des écoles bruxelloises – Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	29
I – 4.06 – Transformation numérique de l’enseignement – Duitstalige Gemeenschap.....	29
4.2. Training and Employment for Vulnerable Groups.....	30
R – 4.06 - Stratégie de (re-)qualification (Reform) – Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	30
I – 4.08 – E-inclusion for Belgium - Federaal.....	31
I- 4.11- Digibanks- Vlaanderen	31
I – 4.13 - Création de 700 logements d'utilité publique et de logements à destination de personnes vulnérables – Wallonie	31
4.3. Social infrastructure	32
I – 4.14 – Plan de transition des milieux d’accueil de la petite enfance - Wallonië	32
Axis 5 : Economy of the future and productivity.....	34
5.1. Training and labour market.....	34
I – 5.01 - A6KE6K - Hub d'innovation et de formation numérique et technologique – Wallonie.....	34
I – 5.02 - EU Biotech School & Health Hub - Wallonië.....	35
I – 5.04 - Upgrading des infrastructures de formation de pointe - Wallonië	36
I – 5.05 - Learning and career offensive – Vlaanderen	36
I – 5.06 - Stratégie de relance du marché de l'emploi – Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	38
I – 5.07 – Digital skills - Vlaanderen	39
I – 5.08 - Life Long Digital Training - Wallonië	39
5.3. Training and labour market.....	40
R – 5.12 – Governance Circular Flanders - Vlaanderen	40
I – 5.20 – Belgium Builds Back Circular – Federaal.....	40

Axis 1: sustainable

1.1. Renovation of buildings

R - 1.01 - Residential and private renovations - Vlaanderen

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede vindt het positief dat het project bijdraagt tot de verbetering van de kwaliteit van private woningen en de energieprestatie ervan. Asbest is een voorbeeld van gezondheidsrisico's bij goedkope woningen. Het Steunpunt vindt het belangrijk om een budget ter beschikking te stellen van huiseigenaars met een laag inkomen die de energieprestatie van hun woning wensen te verbeteren, zoals in het project is voorzien. Uit het tweejaarlijkse Verslag 'Duurzaamheid en armoede'¹¹ blijkt dat kwetsbare mensen zelden profiteren van energiebesparende maatregelen, waardoor hun rekeningen hoger uitvallen en zij in energiearmoede blijven verkeren.
- Het zou daarom interessant zijn om ook een deel van het budget voor kwetsbare huurders te voorzien, wiens huisbazen vaak weinig belangstelling hebben voor het renoveren van hun woningen (probleem van *split incentive*, verduidelijkt in het tweejaarlijkse Verslag 'Duurzaamheid en armoede', blz. 30).
- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede wil de aandacht vestigen op het risico van huurverhogingen ten gevolge van renovaties. Het Steunpunt pleit al lang voor een betere huurprijscontrole. Op dit risico moet worden geanticipeerd door een *ex ante* analyse te maken van de impact van het project op mensen in armoedesituaties.
- Erover waken dat mensen in kwetsbare situaties tijdens de renovatiewerkzaamheden over huisvestingsalternatieven beschikken.

R – 1.02 - Residential renovations – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede is verheugd over het feit dat met dit project wordt beoogd om de toegang tot de premies te verbeteren, waarbij grotere premiebedragen worden toegekend aan huishoudens in precaire situaties.
- In het licht van het risico op non-take-up van rechten stelt het Steunpunt ook voor om voorfinanciering van de werkzaamheden te overwegen. Het risico bestaat dat sommige huishoudens geen gebruik zullen maken van de premie omdat zij in eerste instantie niet over de middelen beschikken om de werkzaamheden te financieren. De voorfinanciering van energiebesparende maatregelen door een derde investeerder, een rollend fonds,

---

¹¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Bijdrage aan politiek debat en actie. Tweejaarlijks Verslag 2018-2019](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

enzovoort dient daarom grondiger worden bestudeerd en experimentele modellen kunnen worden ondersteund.

R – 1.03 – Residential renovations – Duitstalige gemeenschap

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede waardeert dat er middelen zijn voorzien om non-take-up van premies te vermijden, zoals vereenvoudiging van de regelgeving en informatie via loketten.
- Er bestaat echter een risico dat huiseigenaars met een laag inkomen de werken niet kunnen voorfinancieren. In het licht van de non-take-up van rechten moet aandacht worden besteed aan deze potentiële belemmering. Een ander risico voor mensen die in armoede leven, is het effect op de huurprijs nadat hun huisbaas werken heeft uitgevoerd.

Het Steunpunt beveelt aan:

- De financiering van energiebesparende maatregelen door een derde investeerder, een rollend fonds... verder te onderzoeken en experimenten te ondersteunen.
- Een *ex-ante* analyse van de maatregel uit te voeren, met name wat betreft het effect op de huurprijzen.

I – 1.02 – Social housing renovation – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede waardeert de globale aanpak van het project, dat zowel op sociaal als ecologisch vlak werkt. Naast de nadruk op de bestrijding van ongezonde huisvesting en energiearmoede, is ook de aandacht voor de toegang tot groene ruimten voor huurders van sociale woningen belangrijk. In het tweejaarlijkse verslag 'Duurzaamheid en armoede'¹² wordt dit punt verder uitgewerkt in het hoofdstuk 'Natuur en groene ruimten'. Het benadrukt het effect van toegang tot de natuur op de gezondheid van mensen. Het gebrek aan contact met de natuur - onder meer als gevolg van financiële en mobiliteitsbelemmeringen - dat mensen in armoede ervaren, kan worden gezien als een extra ongelijkheid op gezondheidsgebied, vooral omdat zij toch al een minder goede gezondheid hebben dan de rest van de bevolking. Groene ruimten hebben ook belangrijke sociale functies die bijdragen tot het welzijn van mensen.
- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede wil een aandachtspunt toevoegen: de toegang tot individuele meters. Het zou interessant zijn de renovatie van sociale woningen aan te grijpen om ervoor te zorgen dat sociale huurders toegang krijgen tot individuele meters. Collectieve meters verhinderen immers dat gezinnen hun individueel verbruik kunnen controleren en stellen hen niet in staat hun energiefactuur rechtstreeks te verlagen met individuele energiebesparende inspanningen. Deze ongelijkheid bij de toegang tot energiebesparende maatregelen wordt gedetailleerd beschreven in het hoofdstuk 'Energie' van het tweejaarlijkse Verslag 'Duurzaamheid en Armoede' van het Steunpunt.

---

¹² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2019). [Duurzaamheid en armoede. Bijdrage aan politiek debat en actie. Tweejaarlijks Verslag 2018-2019](#), Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

- Wat de sociale huursector betreft pleit het Steunpunt tegen een huurverhoging vanwege een eventuele verlaging van de factuur als gevolg van energiebesparende maatregelen. Een dergelijke verlaging is niet gegarandeerd; bij het bepalen van de energieprijzen spelen verschillende factoren een rol. Anderzijds lijkt het ons de verantwoordelijkheid van overheidsactoren om te zorgen voor kwalitatieve en energie-efficiënte publieke huurwoningen.

I – 1.03 – Social housing renovations – Duitstalige gemeenschap

- Dit project zal bijdragen tot een verlaging van de energiefactuur van huurders van sociale woningen en het verbeteren van de kwaliteit van hun woning. Het project is gebaseerd op een combinatie van armoedebestrijding en ecologisch transitiebeleid.
- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan de renovatie van sociale woningen aan te grijpen om ervoor te zorgen dat sociale huurders toegang krijgen tot individuele meters. Collectieve meters verhinderen immers dat gezinnen hun individueel verbruik kunnen controleren en stellen hen niet in staat hun energiefactuur rechtstreeks te verlagen met individuele energiebesparende inspanningen. Deze ongelijkheid bij de toegang tot energiebesparende maatregelen wordt gedetailleerd beschreven in het hoofdstuk 'Energie' van het tweejaarlijkse Verslag 'Duurzaamheid en Armoede' van het Steunpunt.
- Wat de sociale huursector betreft pleit het Steunpunt tegen een huurverhoging vanwege een eventuele verlaging van de factuur als gevolg van energiebesparende maatregelen. Een dergelijke verlaging is niet gegarandeerd; bij het bepalen van de energieprijzen spelen verschillende factoren een rol. Anderzijds lijkt het ons de verantwoordelijkheid van overheidsactoren om te zorgen voor kwalitatieve en energie-efficiënte publieke huurwoningen.

1.2. Emerging energy technologies

I – 1. 24 - Renewable heat networks - Vlaanderen

- Het gaat om de ontwikkeling van innovatieve projecten op het gebied van hernieuwbare energie, wat bijdraagt aan de doelstelling van een ecologische transitie.
- Het project heeft een focus op ecologische doelstellingen, maar wordt niet gecombineerd met initiatieven naar kwetsbare doelgroepen.
- Het is ook belangrijk om na te gaan of er een impact is rond de mogelijkheden van toepassing van het sociaal tarief voor elektriciteit en gas, indien huishoudens gebruik kunnen maken van deze hernieuwbare energie.

1.3. Climate and Environment

I – 1.28 – Blue Deal - Vlaanderen

- Op basis van de informatie lijkt het project zich niet te focussen op gezinnen, en dus ook niet op huishoudens in een precare situatie. Nochtans kunnen verschillende acties ondernomen worden in het kader van de vermindering van waterarmoede. Zo is de financiering van een systeem om regenwater op te vangen bijna onmogelijk voor een huishouden met een laag inkomen. Als men huurder is, is het bovendien onwaarschijnlijk dat de particuliere eigenaar of de sociale huisvestingsmaatschappij een dergelijke investering zal doen.

Aanbevelingen:

- Ondersteuningsmogelijkheden ontwikkelen voor de installatie van een regenwatersysteem en waterbesparende toestellen voor huishoudens met een laag inkomen, in het bijzonder ook voor huurders van private en sociale woningen.
- Informeren van huurders en eigenaars in precare situaties, en van maatschappelijk werkers, over de mogelijkheid van een waterscan in functie van de mogelijkheden voor een lager waterverbruik.

Axis 2 : Digital

2.2. Public administration

I – 2.06 – E-health - Federaal

- België wordt gekenmerkt door een ongelijke toegang tot gezondheidszorg als gevolg van financiële drempels, mobiliteitsproblemen maar ook door de digitale kloof. De digitalisering van de gezondheidsdiensten, zoals in dit project wordt beoogd, met name via teleconsulten, dreigt deze medische en sociale kloof nog groter te maken. Het project zou de kloof tussen mensen die in armoede leven en de gezondheidszorg te kunnen vergroten, waardoor het fenomeen van uitstel van zorg dat reeds bij deze bevolkingsgroep is geconstateerd - en heel waarschijnlijk tijdens de COVID-crisis is verergerd (uit angst voor infectie) - nog kan toenemen.

Steeds vaker kan alleen online een afspraak met een arts worden gemaakt, werken beroepskrachten met digitale patiëntendossiers, communiceren onderlinge verzekeringsmaatschappijen digitaal met hun leden en worden applicaties ontwikkeld die alleen op smartphones werken.

- Er moet meer aandacht worden besteed aan kwetsbare groepen die niet altijd over de nodige apparatuur (smartphone, computer, internettoegang) of vaardigheden beschikken.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan:

- Evalueren van de impact van dergelijke hervormingen in de gezondheidszorg op mensen in armoedesituaties, hun gezondheid en hun toegang tot zorg (*ex ante* en *ex post* evaluatie).
- De door digitalisering bespaarde tijd en middelen gebruiken voor persoonlijk contact, zorg en begeleiding voor kwetsbare groepen.

2.3. Optic fiber, 5G & New technology

I – 2.15 - Improving the internal (via wifi) and external (via optical fibre) connectivity of schools, but also of the 35 business parks in Wallonia – Wallonië

- De versterking van de digitale vaardigheden van studenten is een lovenswaardig project, omdat het tot doel heeft hen de vaardigheden bij te brengen die nodig zijn voor de arbeidsmarkt. In dit verband dringt het Steunpunt tot bestrijding van armoede erop aan dat rekening wordt gehouden met de sociale ongelijkheden die ten grondslag liggen aan ongelijkheden binnen het onderwijs, ook bij de ontwikkeling van digitale vaardigheden.

- Er moet rekening mee worden gehouden dat veel leerlingen uit gezinnen met een laag inkomen thuis niet over een computer of een internetaansluiting beschikken en ook niet altijd begeleiding van hun ouders krijgen. De grootte en de kwaliteit van de huisvesting behoren ook tot de belemmeringen om te slagen op school. De digitale overgang mag niet ten koste gaan van leerlingen uit kansarme milieus. Tijdens de COVID-19-crisis is gebleken dat de kloof tussen leerlingen op basis van sociale achtergrond nog groter is geworden.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt dus aan om:

- Toegang tot computerapparatuur en betaalbare software thuis te garanderen.
- Leertijd thuis te beperken of alternatieven voor huiswerk te voorzien.

Axis 3 : Mobility

3.1. Cycling and walking infrastructure

I – 3.01 – Cycling Infrastructure – Vlaanderen

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede juicht de ontwikkeling van zachte mobiliteitsprojecten zoals dit toe vanwege het positieve effect dat het kan hebben op mensen die in armoede leven. De ontwikkeling van koolstofarme steden is bijzonder positief voor mensen die in armoede leven, aangezien zij vaak degenen zijn die in de meest vervuilde gebieden wonen. Participatief onderzoek onder de naam CurieuzeNeuzen, georganiseerd door een aantal actoren in Vlaanderen, heeft aangetoond dat de luchtkwaliteit in steden, en zeker in de buurten waar armere mensen wonen, veel slechter is door het grotere wegverkeer. Bovendien is mobiliteit een sleutelfactor voor de uitoefening van veel grondrechten, zoals onderwijs, gezinsleven, werk, huisvesting, gezondheidszorg en cultuur. De ontwikkeling van fietsmogelijkheden kan onder meer de toegang tot werkgelegenheid of opleiding vergemakkelijken voor mensen die in armoede leven.
- In het project zou meer rekening kunnen worden gehouden met de drempels die bepaalde bevolkingsgroepen kunnen ondervinden bij het gebruik van de fiets. Mensen die in armoede leven, kunnen het moeilijk hebben om een fiets aan te schaffen of te leren fietsen. Het gebruik van de fiets is ook afhankelijk van de gezondheid van de gebruikers, waardoor de fiets ontoegankelijk kan worden voor de meest kwetsbaren. Ten tweede moeten fietsen kunnen worden gestald en vastgezet. Bij rijwoningen en appartementen en in arme buurten ontbreken vaak deze mogelijkheden.
- Wat de evolutie betreffende e-bikes betreft, zijn de elektrische fietsen die momenteel in stadscentra worden gebruikt, niet toegankelijk voor mensen die in armoede leven. Deze laatste zien op tegen de kosten van dit vervoermiddel en staan enigszins sceptisch tegenover het reële duurzame karakter ervan. Daarnaast is er de drempel die verband houdt met de digitalisering van diensten: een abonnement op een elektrische fiets wordt vaak afgesloten via een mobiele applicatie en vereist dus naast een kredietkaart ook een smartphone. De ontwikkeling van de e-bikes in dit project wordt voorgesteld als de oplossing voor langere ritten. Dit zal pas echt waar zijn als de toegankelijkheid ervan voor mensen in armoede gegarandeerd is.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan:

- Mensen in armoede ondersteunen in de aankoop of het gebruik van fietsen. Het leren fietsen op school of binnen organisaties bevorderen.
- Mogelijkheden tot fietsenstalling voorzien in sociale huisvesting, in het bijzonder in appartementen.
- Klanten op gepaste wijze informeren over (elektrisch) fietsendelen door informatie op papier te verstrekken, of zelfs door een loketdienst aan te bieden in de stations.

- De betaalmogelijkheden diversifiëren bij het delen van (elektrische) fietsen.
- Een sociaal tarief creëren binnen de (elektrische) fietsdeelbedrijven om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

I – 3.02 – Corridors vélo – Wallonië

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede waardeert de ontwikkeling van duurzame mobiliteitsprojecten zoals dit, vanwege de positieve impact die het kan hebben op mensen die in armoede leven. Het zijn vaak deze mensen die in de meest vervuilde gebieden wonen. Bovendien is mobiliteit een sleutelfactor voor de uitoefening van veel grondrechten, zoals onderwijs, gezinsleven, werk, huisvesting, gezondheidszorg en cultuur. Het stimuleren van fietsmobiliteit kan onder meer de toegang tot werkgelegenheid of opleiding vergemakkelijken voor mensen die in armoede leven.
- In het project wordt echter onvoldoende rekening gehouden met belemmeringen die bepaalde bevolkingsgroepen kunnen ondervinden bij het gebruik van de fiets. Ten eerste kunnen mensen die in armoede leven het moeilijk hebben om een fiets te kopen of te leren gebruiken. Het gebruik van de fiets hangt af van de gezondheid van de gebruiker, waardoor hij voor de meest kwetsbaren ontoegankelijk kan worden. Ook heb je een plek nodig waar je je fiets veilig kan stallen. In rijhuizen, appartementen en arme buurten ontbreekt het vaak aan deze voorzieningen.
- Aangezien met het project wordt beoogd fietscorridors tussen Waals-Brabant en Brussel te realiseren, gaat het waarschijnlijk om lange trajecten, waarvoor vaak een elektrische fiets nodig zal zijn. Ook hier rijst de kwestie van de betaalbaarheid. Als de optie van gedeelde elektrische fietsen wordt ontwikkeld, moet rekening worden gehouden met mogelijke financiële belemmeringen - noodzaak van een creditcard, kosten van het abonnement - en digitale belemmeringen - smartphone vereist - en moet worden getracht deze zoveel mogelijk te vermijden.
- In zijn huidige vorm heeft het project een risico van non-take-up: de mensen die het verst van de arbeidsmarkt af staan en die het project aan het werk wil krijgen door een betere verbinding met Brussel, zullen misschien niet van deze maatregelen gebruik kunnen maken als er niet wordt voorzien in begeleiding en financiële ondersteuning.

Het Steunpunt beveelt aan om:

- Mensen in armoede ondersteunen in de aankoop of het gebruik van fietsen. Het leren fietsen op school en binnen organisaties bevorderen.
- Mogelijkheden tot fietsenstalling voorzien in sociale huisvesting, in het bijzonder in appartementen.
- Klanten van gedeelde (elektrische) fietsen degelijk informeren over het aanbod door informatie ook op papier te verspreiden en de loketfunctie te behouden en zelfs te versterken in stations.
- De betalingsmogelijkheden voor het gebruik van gedeelde (elektrische) fietsen diversifiëren.

- Een sociaal tarief creëren voor gedeelde (elektrische) fietsen om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

I – 3.03 – Vélo Plus – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede verwelkomt dit project bedoeld om de veiligheid van fietsers in Brussel te verbeteren. Het zou verschillende positieve gevolgen kunnen hebben voor mensen die in armoede leven. Enerzijds is, wat gezondheid en welzijn betreft, de ontwikkeling van koolstofarme steden bijzonder positief voor mensen die in armoede leven, aangezien we weten dat dit vaak de mensen zijn die in de meest vervuilde wijken wonen. De luchtkwaliteit is veel slechter in de steden, en zeker in de wijken waar de meest arme mensen woonden, gezien de grotere verkeersdruk. Anderzijds, wat de toegang tot de grondrechten betreft, kan het stimuleren van fietsmobiliteit onder meer de toegang tot werkgelegenheid of opleiding bevorderen voor mensen die in armoede leven.
- Het Steunpunt wil echter de aandacht vestigen op verschillende belemmeringen die bepaalde bevolkingsgroepen kunnen ondervinden bij het gebruik van een fiets. Enerzijds is er de kwestie van de toegang tot een klassieke fiets. Mensen die in armoede leven kunnen het moeilijk hebben om een fiets te kopen of te leren gebruiken. Het gebruik van de fiets hangt af van de gezondheid van de gebruiker, waardoor hij voor de meest kwetsbaren ontoegankelijk kan worden. Anderzijds is er de kwestie van de toegankelijkheid van elektrische fietsen, aangezien een deel van het project gebaseerd is op de ontwikkeling van het fietsnetwerk voor pendelaars naar Brussel. Als de optie van gedeelde elektrische fietsen wordt ontwikkeld, moet rekening worden gehouden met de mogelijke financiële belemmeringen - noodzaak van een creditcard, kosten van het abonnement - en digitale belemmeringen - smartphone vereist - en moet worden getracht deze zoveel mogelijk te vermijden.

Het Steunpunt beveelt aan om:

- Mensen in armoede ondersteunen in de aankoop of het gebruik van fietsen. Het leren fietsen op school en binnen organisaties bevorderen.
- Klanten van gedeelde (elektrische) fietsen degelijk informeren over het aanbod door informatie ook op papier te verspreiden en de loketfunctie te behouden en zelfs te versterken in stations.
- De betalingsmogelijkheden voor het gebruik van gedeelde (elektrische) fietsen diversifiëren.
- Een sociaal tarief creëren voor gedeelde (elektrische) fietsen om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

I – 3.03 – Vélo Plus – Federaal

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede verwelkomt dit project bedoeld om de veiligheid van fietsers in Brussel te verbeteren. Het zou verschillende positieve gevolgen kunnen hebben voor mensen die in armoede leven. Enerzijds is, wat gezondheid en

welzijn betreft, de ontwikkeling van koolstofarme steden bijzonder positief voor mensen die in armoede leven, aangezien we weten dat dit vaak de mensen zijn die in de meest vervuilde wijken wonen. De luchtkwaliteit is veel slechter in de steden, en zeker in de wijken waar de meest arme mensen woonden, gezien de grotere verkeersdruk. Anderzijds, wat de toegang tot de grondrechten betreft, kan het stimuleren van fietsmobiliteit onder meer de toegang tot werkgelegenheid of opleiding bevorderen voor mensen die in armoede leven.

- Het Steunpunt wil echter de aandacht vestigen op verschillende belemmeringen die bepaalde bevolkingsgroepen kunnen ondervinden bij het gebruik van een fiets. Enerzijds is er de kwestie van de toegang tot een klassieke fiets. Mensen die in armoede leven kunnen het moeilijk hebben om een fiets te kopen of te leren gebruiken. Het gebruik van de fiets hangt af van de gezondheid van de gebruiker, waardoor hij voor de meest kwetsbaren ontoegankelijk kan worden. Anderzijds is er de kwestie van de toegankelijkheid van elektrische fietsen, aangezien een deel van het project gebaseerd is op de ontwikkeling van het fietsnetwerk voor pendelaars naar Brussel. Als de optie van gedeelde elektrische fietsen wordt ontwikkeld, moet rekening worden gehouden met de mogelijke financiële belemmeringen - noodzaak van een creditcard, kosten van het abonnement - en digitale belemmeringen - smartphone vereist - en moet worden getracht deze zoveel mogelijk te vermijden.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan:

- Mensen in armoede ondersteunen in de aankoop of het gebruik van fietsen. Het leren fietsen op school of binnen organisaties bevorderen.
- Klanten op gepaste wijze informeren over (elektrisch) fietsdelen door informatie op papier te verstrekken, of zelfs door een loketdienst aan te bieden in de stations.
- De betaalmogelijkheden diversifiëren bij het delen van (elektrische) fietsen.
- Een sociaal tarief creëren binnen de (elektrische) fietsdeelbedrijven om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

I – 3.04 - Schuman - Federaal

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede staat positief tegenover de ontwikkeling van dit project vanwege de verschillende potentiële positieve effecten op mensen die in armoede leven, zowel wat betreft gezondheid en welzijn als wat betreft de toegang tot diensten - werk, opleiding, gezondheidszorg - en dus indirect tot grondrechten.
- Het Steunpunt wil echter wijzen op de potentiële risico's van de ontwikkeling van intermodaliteit tussen fiets en openbaar vervoer voor mensen die in armoede leven. Ze vraagt dat bij de uitvoering ervan rekening wordt gehouden met de volgende aspecten.
  - De kost van het openbaar vervoer, vooral voor mensen die in de Brusselse periferie wonen en soms een abonnement moeten betalen bij zowel MIVB en De Lijn om naar hun werk of opleiding te gaan.
  - Belemmeringen voor fietsgebruik: financiële kosten, leren fietsen, gebrek aan veilige plaatsen om fietsen te stallen, vooral in sociale woningen.
  - Belemmeringen in verband met de digitalisering van het aanbod: multimodaal reizen berust op het gebruik van nieuwe technologieën, waaronder smartphones, en is vooral

gericht op mensen met een sociaal netwerk en het vermogen om gemakkelijk te communiceren. Het wordt dus steeds moeilijker om met het openbaar vervoer te reizen - ook met gedeelde fietsen of steps - als je geen bankkaart toegang tot internet hebt.

- Het is van belang te anticiperen op bovenstaande belemmeringen, omdat mobiliteit een sleutelfactor is voor de uitoefening van veel grondrechten, zoals onderwijs, gezinsleven, werk, huisvesting, gezondheidszorg en cultuur. Het gebrek aan vervoersmogelijkheden bemoeilijkt voor de meest kwetsbare gezinnen de toegang tot werk of opleiding, om hun kinderen, die misschien geplaatst zijn, te bezoeken, om boodschappen te doen of naar de dokter te gaan. Bovendien kunnen vervoersproblemen ernstige gevolgen hebben voor mensen die in armoede leven, met name wat betreft hun toegang tot sociale uitkeringen.

Daarom beveelt het Steunpunt aan om :

- Mensen in armoede te ondersteunen in de aankoop of het gebruik van fietsen. En leren fietsen op school of binnen organisaties te bevorderen.
- Mogelijkheden tot fietsenstalling te voorzien in sociale huisvesting, in het bijzonder in appartementen.
- Klanten op gepaste wijze te informeren over (elektrisch) fietsdelen door informatie op papier te verstrekken, of zelfs door een loketdienst aan te bieden in stations.
- De betaalmogelijkheden te diversifiëren bij het delen van (elektrische) fietsen.
- Een sociaal tarief te creëren binnen de (elektrische) fietsdeelbedrijven om ze voor iedereen toegankelijk te maken.
- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- Het aanbod en de tarieven van verschillende openbare vervoersmaatschappijen op elkaar afstemmen.

3.2. Modal shift

I – 3.05 – High Service Level Bus - Wallonië

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede is verheugd over de ecologische- en sociale ambities van het project. Het project houdt rekening met het sociaal-economische profiel van de gekozen zone en biedt een aangepaste oplossing, met de inzet van een bus met een hoog dienstverleningsniveau in dit gebied met weinig openbaar vervoer. Het gebrek aan vervoersmogelijkheden bemoeilijkt voor de meest kwetsbare gezinnen de toegang tot werk of opleiding, om hun kinderen, die misschien geplaatst zijn, te bezoeken, om boodschappen te doen of naar de dokter te gaan. Het project beoogt een oplossing te bieden voor dit probleem.
- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede verzoekt echter na te denken over de kosten en de betalingswijze van het openbaar vervoer, die voor sommige bevolkingsgroepen nog steeds een belemmering vormen. De toegankelijkheid van het openbaar vervoer wordt zo

in gevaar gebracht door de digitale kloof, die zich op verschillende manieren kan manifesteren: de moeilijkheid om tickets te kopen met de komst van terminals en de afwezigheid van menselijk contact, of de onmogelijkheid om te reizen zonder bankkaart of internettoegang. Alle openbare vervoersmaatschappijen zetten inderdaad fors in op elektronische betalingen, soms ten koste van munten en bankbiljetten. Daarenboven zijn de interessantste ticketformules zoals abonnementen vaak minder toegankelijk wanneer je ze contant wil betalen, omdat er weinig fysieke verkooppunten zijn, die bovendien maar beperkt open zijn. Het toegenomen gebruik van elektronische betaalmiddelen moet gebaseerd zijn op de keuze van de gebruiker - indien hij of zij daartoe de middelen heeft - en niet op een verlaging van de prijzen van deze betaalmiddelen. Anders worden degenen die niet over de nodige middelen of vaardigheden beschikken, daar de facto voor gestraft.

Om het aanbod echt toegankelijk te maken, beveelt het Steunpunt aan:

- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- De mogelijkheid om maandelijks - en niet enkel jaarlijks - een abonnement voor het openbaar vervoer tegen een verminderd tarief te kopen veralgemenen.
- De mogelijkheden om vervoersbewijzen voor het openbaar vervoer met contant geld te betalen behouden.

I – 3.06 – Tram extension - Wallonië

- Het Steunpunt waardeert het project omwille van zijn ecologische en sociale ambities. Het zal zeker de toegang tot werkgelegenheids- en opleidingscentra voor de meest precaire personen verbeteren.
- Het Steunpunt wil echter de aandacht vestigen op de kosten en de wijze van betaling van het openbaar vervoer, die voor sommige delen van de bevolking een belemmering kunnen vormen.

Om het aanbod echt toegankelijk te maken, beveelt het Steunpunt aan:

- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- De mogelijkheid om maandelijks - en niet enkel jaarlijks - een abonnement voor het openbaar vervoer tegen een verminderd tarief te kopen veralgemenen.
- De mogelijkheden om vervoersbewijzen voor het openbaar vervoer met contant geld te betalen behouden.

I – 3.07 – Metro extension – Wallonië

- Het project beantwoordt aan de ecologische en sociale ambitie door de stad Charleroi beter te ontsluiten en zo een betere mobiliteit voor werkzoekenden in dit gebied en een betere toegang tot het medisch centrum mogelijk te maken. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede waardeert de positieve effecten van dit project op mensen die in armoede leven, te beginnen met het aspect van gezondheid en welzijn. In de eerste plaats beoogt het project de luchtkwaliteit te verbeteren, en we weten dat het vaak de armste mensen zijn die in de meest vervuilde wijken van steden wonen. Ten tweede beoogt het project

het probleem van de mobiliteit naar de gezondheidszorg aan te pakken, dat aangekaart werd in het overleg met mensen die in armoede leven en andere belanghebbenden dat heeft geleid tot het Verslag 'Duurzaamheid en armoede'. De deelnemers zeiden dat mensen die in armoede leven, geneigd zijn hun gezondheidszorg uit te stellen vanwege een aantal obstakels, waaronder de toegang tot openbaar vervoer. Een bijkomend effect van het project is dan ook een betere toegang tot fundamentele rechten zoals gezondheidszorg, werk en opleiding.

Om een optimale toegang tot dit aanbod te garanderen, beveelt het Steunpunt echter aan de betaalbaarheid van het openbaar vervoer te vergroten door :

- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- De mogelijkheid om maandelijks - en niet enkel jaarlijks - een abonnement voor het openbaar vervoer tegen een verminderd tarief te kopen veralgemenen.
- De mogelijkheden om vervoersbewijzen voor het openbaar vervoer met contant geld te betalen behouden.

I – 3.09 – Rail- accessible and multimodal stations - Federaal

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede verwelkomt de intentie toe om de spoorwegen voor iedereen toegankelijk te maken. Ze is echter bezorgd over bepaalde ontwikkelingen die risico's met zich meebrengen om mensen die in armoede leven uit te sluiten. Deze punten van zorg en mogelijke oplossingen worden in het volgende deel over project I - 3.13 nader toegelicht.

I – 3.13 – Rail – Smart mobility – Federaal

- Mobiliteit is een sleutelfactor voor de uitoefening van veel grondrechten, zoals onderwijs, gezinsleven, werk, huisvesting, gezondheidszorg en cultuur. Het gebrek aan vervoer verhindert de meest kansarme gezinnen om toegang te krijgen tot werk of opleiding, om hun kinderen, die misschien geplaatst zijn, te bezoeken, om boodschappen te doen of naar de dokter te gaan. Bovendien kunnen vervoersproblemen ernstige gevolgen hebben voor mensen die in armoede leven, met name wat betreft hun toegang tot sociale uitkeringen. Daarom wil het Steunpunt tot bestrijding van armoede wijzen op de risico's van uitsluiting die verbonden zijn aan de digitalisering van de vervoersdiensten.
- Een eerste punt van zorg is *online-ticketing* en het verdwijnen van loketten. Voor sommige delen van de bevolking wordt het steeds moeilijker om tickets te kopen bij gebrek aan dienstverlening en menselijk contact. Alle openbare vervoersmaatschappijen zetten inderdaad fors in op elektronische betalingen, soms ten koste van munten en bankbiljetten. Daarenboven zijn de interessantste ticketformules zoals abonnementen vaak minder toegankelijk wanneer je ze contant wil betalen, omdat er weinig fysieke verkooppunten zijn, die bovendien maar beperkt open zijn. Het toegenomen gebruik van elektronische betaalmiddelen moet gebaseerd zijn op de keuze van de gebruiker - indien hij of zij daartoe de middelen heeft - en niet op een verlaging van de prijzen van deze

betaalmiddelen. Anders worden degenen die niet over de nodige middelen of vaardigheden beschikken, daar de facto voor gestraft.

- Wat multimodaal vervoer betreft, dit werkt het bijna uitsluitend via smartphone-toepassingen en vereist ook het bezit van een bankkaart. Het wordt dus steeds moeilijker om met het openbaar vervoer te reizen zonder bankkaart of toegang tot internet. Technologische ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid dreigen mensen die in armoede leven achter te laten en de sociale ongelijkheid te vergroten, indien geen bijzondere aandacht wordt besteed aan deze bevolkingsgroep.
- Een andere belangrijke drempel voor sommige mensen zijn de kosten van het openbaar vervoer.

Bij de uitvoering van dit project dringt het Steunpunt tot bestrijding van armoede erop aan dat rekening wordt gehouden met de behoeften van kwetsbare personen, en om :

- Lokale basisdiensten behouden en versterken.
- Klanten van het openbaar vervoer degelijk informeren over het aanbod door informatie ook op papier te verspreiden en de loketfunctie te behouden en zelfs te versterken.
- De mogelijkheden om vervoersbewijzen voor het openbaar vervoer met contant geld te betalen behouden.
- Maatregelen bevorderen die erop gericht zijn het autogebruik terug te dringen zonder meer ongelijkheid te creëren.
- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- De mogelijkheid om maandelijks – en niet enkel jaarlijks - een abonnement voor het openbaar vervoer tegen een verminderd tarief te kopen veralgemenen.
- De mogelijkheden om vervoersbewijzen voor het openbaar vervoer met contant geld te betalen behouden.

I – 3.14 – Acceleration of MaaS deployment – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- De ontwikkeling van het MaaS-instrument heeft tot doel het gebruik van zachte mobiliteit te bevorderen en het gebruik van de auto te ontmoedigen. Er moet echter aandacht worden besteed aan de sociale aspecten van het gebruik van het openbaar vervoer.
- De digitalisering van het openbaar vervoer, door de ontwikkeling van het MaaS-instrument, kan problematisch zijn voor mensen die in armoede leven.
- Wat de lokketen betreft: voor sommige delen van de bevolking wordt het steeds moeilijker om tickets te kopen bij gebrek aan dienstverlening en menselijk contact. Alle openbare vervoersmaatschappijen zetten inderdaad fors in op elektronische betalingen, soms ten koste van munten en bankbiljetten. Daarenboven zijn de interessantste ticketformules zoals abonnementen vaak minder toegankelijk wanneer je ze contant wil betalen, omdat er weinig fysieke verkooppunten zijn, die bovendien maar beperkt open zijn. Het toegenomen gebruik van elektronische betaalmiddelen moet gebaseerd zijn op de keuze van de gebruiker - indien hij of zij daartoe de middelen heeft -

en niet op een verlaging van de prijzen van deze betaalmiddelen. Anders worden degenen die niet over de nodige middelen of vaardigheden beschikken, daar de facto voor gestraft.

- Wat multimodaal vervoer betreft, dit werkt het bijna uitsluitend via smartphone-toepassingen en vereist ook het bezit van een bankkaart. Het wordt dus steeds moeilijker om met het openbaar vervoer te reizen zonder bankkaart of toegang tot internet. Technologische ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid dreigen mensen die in armoede leven achter te laten en de sociale ongelijkheid te vergroten, indien geen bijzondere aandacht wordt besteed aan deze bevolkingsgroep.
- Een andere belangrijke drempel voor sommige mensen zijn de kosten van het openbaar vervoer.

In het algemeen, beveelt het Steunpunt aan om maatregelen te bevorderen die erop gericht zijn het autogebruik terug te dringen zonder meer ongelijkheid te creëren.

Met betrekking tot de digitalisering van het openbaar vervoer vraagt het Steunpunt om:

- Lokale basisdiensten behouden en versterken.
- Klanten van het openbaar vervoer degelijk informeren over het aanbod door informatie ook op papier te verspreiden en de loketfunctie te behouden en zelfs te versterken.
- De mogelijkheden om vervoersbewijzen voor het openbaar vervoer met contant geld te betalen behouden.

Met betrekking tot de digitalisering van het openbaar vervoer pleit het Steunpunt om:

- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- Een sociaal tarief creëren voor gedeelde fietsen of steps om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

I – 3.15 – Modal shift grants- Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Het project wil de broeikasgassen in Brussel terugdringen door een premie toe te kennen aan mensen die besluiten om hun auto te laten staan.
- Een van de zwaartepunten van het project is de digitalisering van de administratieve procedures voor het verkrijgen van de premie. Hoewel de wens om de administratieve procedures te vereenvoudigen voor burgers die de premie willen aanvragen begrijpelijk is, blijft het een feit dat een dergelijke dienst, als hij volledig digitaal is, het risico inhoudt dat een deel van de bevolking wordt uitgesloten en de sociale ongelijkheden toenemen. Vanuit het oogpunt van non-take-up van rechten is het van belang om bij de uitvoering van deze maatregel rekening te houden met de bevolkingsgroepen die te maken hebben met de digitale kloof.

Daarom beveelt het Steunpunt tot bestrijding van armoede aan :

- De potentiële rechthebbenden correct over de maatregel informeren door de informatie ook op papier te verspreiden.
- Ondersteuning te bieden bij de aanvraagprocedure via de gemeentelijke diensten.

- Een alternatief op papier aan te bieden bij de aanvraag van de toelage.

I – 3.16 – Smart Move – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Het projectvoorstel beoogt het gebruik van auto's in de stad terug te dringen door middel van een digitale kilometerheffing, en tegelijkertijd de investeringen in het openbaar vervoer te verhogen. Het project is in overeenstemming met de ecologische ambitie van het herstelplan. De kilometerheffing is op zich een goede maatregel voor mensen die in armoede leven. Dit is wat naar voren kwam uit de dialoog die heeft geleid tot het Verslag 'Duurzaamheid en armoede' en uit een studie in Engeland: "*Mensen in armoede verplaatsen zich enkel uit noodzaak. Een goed georganiseerde vorm van rekeningrijden bevoordeelt hen dus.*" De kilometerheffing kan dus bijdragen tot de bestrijding van ongelijkheden verbonden met vervoersmiddelen.
- Aan de digitalisering van de kilometerheffing zijn echter risico's verbonden. Het veronderstelt het bezit en het juiste gebruik van een smartphone en houdt daarom een risico van uitsluiting van de armsten in. Om doeltreffend te zijn moet de maatregel rekening houden met deze digitale kloof en mag hij niet ten koste gaan van mensen in een preciaire situatie, bijvoorbeeld door financiële sancties op te leggen aan "slechte" gebruikers van de app.
- Het gebruik van het openbaar vervoer zal worden bevorderd op voorwaarde dat de betaalbaarheid ervan wordt gegarandeerd: voor veel mensen vormen de kosten van vervoer nog steeds een drempel, wat van invloed is op hun zoektocht naar werk of opleiding.
- Bij investeringen in fietsinfrastructuur moet rekening worden gehouden met de drempels die bepaalde bevolkingsgroepen kunnen ondervinden bij het gebruik van de fiets. Mensen die in armoede leven, kunnen het moeilijk hebben om een fiets aan te schaffen of om te leren fietsen. Het gebruik van de fiets is ook afhankelijk van de gezondheid van de gebruikers, waardoor de fiets ontoegankelijk kan worden voor de meest kwetsbaren. Ten tweede moet je je fiets kunnen stallen en beveiligen. Bij gedeelde (elektrische) fietsen is er het probleem van de digitale en financiële barrière: het abonneren op een elektrische fiets gebeurt vaak via een mobiele applicatie en vereist dus naast een kredietkaart ook het bezit van een smartphone.

In het algemeen, beveelt het Steunpunt aan om maatregelen te bevorderen die erop gericht zijn het autogebruik terug te dringen zonder meer ongelijkheid te creëren.

Wat de kilometerheffing betreft :

- Voorzien in een "papieren" alternatief voor de mobiele app.
- Begeleiding en doelgerichte informatie over de app voorzien voor kwetsbare groepen, bijvoorbeeld via de OCMW's.

Wat de toegankelijkheid van het openbaar vervoer betreft :

- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- De mogelijkheden om vervoersbewijzen voor het openbaar vervoer met contant geld te betalen behouden.

Wat de toegankelijkheid van de fietst betreft:

- Mensen in armoede ondersteunen in de aankoop of het gebruik van fietsen. Het leren fietsen op school en binnen organisaties bevorderen.
- Mogelijkheden tot fietsenstalling voorzien in sociale huisvesting, in het bijzonder in appartementen.
- Klanten op gepaste wijze informeren over (elektrisch) fietsendelen door informatie op papier te verstrekken, of zelfs door een loketdienst aan te bieden in stations.
- De betaalmogelijkheden diversifiëren bij het delen van (elektrische) fietsen.
- Een sociaal tarief creëren voor gedeelde auto's, fietsen of scooters om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

Axis 4: Inclusive

4.1. Education 2.0.

R – 4.01 – Digisprong (Reform) - Vlaanderen

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede is positief over de inclusieve aanpak van dit project, inclusief de verstrekking van computerapparatuur voor alle leerlingen. Het op inclusieve wijze versterken van de digitale vaardigheden van jongeren kan zeker bijdragen tot meer gelijke kansen op de arbeidsmarkt voor toekomstige generaties.
- Maar bijzondere aandacht voor kwetsbare leerlingen in de uitvoering van een dergelijke digitale aanpak is heel belangrijk.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede stelt in dit verband voor :

- Beperking van de leertijd thuis, gezien de ongelijke sociaaleconomische situatie van de leerlingen: krappe behuizing, aanwezigheid van broers en zussen, gebrek aan onderwijsmiddelen van de ouders, enzovoort.
- Zorg, naast computerapparatuur, voor toegang tot een stabiele internetverbinding voor huiswerk en bied eventueel alternatieven voor huiswerk aan.

R – 4.02 – Higher Education Advancement Fund (Reform) – Vlaanderen

- Met betrekking tot de as "inzetten op digitale onderwijsvormen" wil het Steunpunt tot bestrijding van armoede wijzen op de ongelijkheden op het gebied van e-learning, die aan het licht zijn gekomen tijdens de gezondheids crisis en afstandsonderwijs. Er moet rekening mee worden gehouden met het feit dat niet alle studenten thuis over de juiste computerapparatuur of een stabiele internetverbinding beschikken en niet even gemakkelijk afstandsonderwijs en examens op een goede manier kunnen realiseren. Er moeten alternatieven voor huiswerk worden aangeboden, waardoor leerlingen in een kwetsbaarder sociaaleconomische situatie op gelijkwaardige wijze aan deze onderwijsrevolutie kunnen deelnemen.

I-4.03 – Accompagnement personnalisé dans l'enseignement obligatoire – Fédération Wallonie-Bruxelles

- Dit project sluit volledig aan bij de aanbevelingen van het Steunpunt tot bestrijding van armoede om schooluitval te voorkomen, vooral onder kansarme leerlingen.

R – 4.04 – Plan global de lutte contre le décrochage – Fédération Wallonie-Bruxelles

- Het project beoogt terecht de digitale kloof in het hoger onderwijs weg te werken. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede steunt het project, maar wil een paar aandachtspunten benadrukken met betrekking tot de meest kwetsbare groepen.
- Wat de toegang tot computerapparatuur betreft, is het Steunpunt van mening dat aangepast materiaal gratis ter beschikking moet worden gesteld aan studenten die thuis geen computer hebben. De waarborg levert een dubbel probleem op, namelijk financiële toegankelijkheid en teruggave: wat zal er gebeuren wanneer de student de apparatuur moet teruggeven? Zullen er sancties zijn voor schade? Toegang tot kwaliteitsonderwijs voor iedereen is een recht, en digitaal onderwijs moet gelijke toegang bieden tot het materiaal dat nodig is om te leren.
- Er moet rekening mee gehouden worden dat niet iedereen thuis over een stabiele internetverbinding beschikt, noch over het comfort dat nodig is om kwaliteitsvol te kunnen leren (krappe behuizing, aanwezigheid van broers of zussen, gebrek aan pedagogische hulp van ouders, enz.). Het Steunpunt nodigt daarom uit om na te denken over alternatieven voor thuis studeren voor studenten die bijvoorbeeld gebruik willen maken van studieplekken, en om de tijd dat zij thuis werken te beperken.

I – 4.05 - Virage numérique des écoles bruxelloises – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Hoewel het doel om scholen van betere internetverbindingen te voorzien prijzenswaardig is om de digitale vaardigheden van leerlingen en leraren te verbeteren, wil het Steunpunt toch een paar aandachtspunten benadrukken.
- Om echt inclusief digitaal onderwijs te waarborgen, moet aan preciaire leerlingen gratis computerapparatuur voor huiswerk ter beschikking worden gesteld, moet ervoor worden gezorgd dat zij in de juiste omstandigheden thuis kunnen werken (met name met toegang tot internet) en moeten zo nodig alternatieven voor huiswerk worden aangeboden. Er moet ook worden nagegaan of dergelijke acties uitgevoerd moeten worden in alle middelbare scholen in het Gewest, ongeacht de classificering van de scholen volgens de economische status van hun leerlingen, aangezien potentieel alle scholen dit risico lopen.

I – 4.06 – Transformation numérique de l'enseignement – Duitstalige Gemeenschap

- Het project beoogt de digitale kloof te verkleinen door leerlingen en leerkrachten uit te rusten met computers en door begeleiding te voorzien om de digitale vaardigheden te versterken. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede wil ook de aandacht vestigen op de ongelijke levensomstandigheden van leerlingen (krappe behuizing, aanwezigheid van broers en zussen, gebrek aan leermiddelen bij de ouders, enz.) en pleit er daarom voor de leertijd thuis te beperken door alternatieven (studieplekken) aan te bieden.

4.2. Training and Employment for Vulnerable Groups

R – 4.06 - Stratégie de (re-)qualification (Reform) – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- In dit project wordt een oplossing voorgesteld voor het probleem van het gebrek aan werkgelegenheid voor laaggeschoolden, met focus op discriminatie op de arbeidsmarkt. Het beantwoordt in verschillende opzichten op de aanbevelingen van het hoofdstuk over werk in het Verslag 'Duurzaamheid en armoede'. Het initiatief van *Maison d'enfants* is bijzonder interessant om de drempels tot werkgelegenheid weg te nemen.
- Wat de ontwikkeling van e-competenties voor mensen die ver van de arbeidsmarkt staan betreft, moet ook aandacht worden besteed aan toegang op lange termijn tot betaalbare hardware en software, anders zal de opleiding wellicht niet de gewenste resultaten opleveren. Een sociaal internettarief zou kunnen worden onderzocht als een middel om meer gelijke toegang tot digitale mogelijkheden te realiseren.
- Wat de ontwikkeling van de Zones zonder langdurige werkloosheid betreft (*Territoires Zéro Chômeurs de Longue Durée*) betreft, roept het Steunpunt op tot voorzichtigheid bij de omzetting van dit (Franse) project naar België. Er is voor gekozen zich alleen te richten op mensen die het verst van de arbeidsmarkt af staan, in tegenstelling tot het oorspronkelijke project dat erop gericht is een job aan te bieden aan alle mensen die ten minste 12 maanden onafgebroken werkloos zijn. Verder houdt het project in België geen rekening met het reële financiële voordeel voor de persoon die aan het project deelneemt. Tenslotte worden de mensen niet voldoende bevraagd om voldoende afstemming te voorzien tussen het aanbod en wat mensen willen doen of leren. Volgens de deelnemers aan het door het Steunpunt georganiseerde overleg, waarbij mensen in armoede en andere publieke en private actoren werden samengebracht, moeten we voorzichtig zijn met het project zoals het in België is gelanceerd en moeten we waakzaam blijven voor het behoud van de keuzevrijheid van werklozen die in een *TZCLD* wonen.
- Meer in het algemeen vestigt het Steunpunt, wat de integratie op de arbeidsmarkt betreft, de aandacht op het begrip "waardig werk". Dit betekent met name stabiel werk in de tijd (probleem van tijdelijke contracten zoals interimcontracten), met voldoende arbeidstijd (risico van cumuleren van deeltijdwerk) en met recht op sociale zekerheid (risico's in verband met het verschijnen van flexibele jobs zoals *Deliveroo*).

Met betrekking tot de specifieke maatregelen van het project beveelt het Steunpunt het volgende aan:

- De transpositie van het *Territoires Zéro Chômeurs de Longue Durée*-initiatief in België onderzoeken, en de oorspronkelijke filosofie van het project behouden: alle actoren betrekken, met als doelstelling om exhaustief te zijn maar tegelijk het vrijwillig karakter te behouden; de baten voor zowel de maatschappij als de betrokken personen onderzoeken.

- Toezien op de democratisering van toegang tot internet, via een sociaal tarief.

Wat de integratie op de arbeidsmarkt in het algemeen betreft, pleit het Steunpunt voor :

- De toepassing van de regels inzake uitzendwerk controleren en ervoor zorgen dat werknemers daadwerkelijk toegang hebben tot een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd wanneer zij daar recht op hebben.
- Een statuut ontwikkelen zodat werknemers die werkzaam zijn in 'nieuwe' jobs behoorlijke socialezekerheidsrechten kunnen opbouwen.

I – 4.08 – E-inclusion for Belgium - Federaal

- Het project is een reactie op het probleem van de digitale kloof, met speciale aandacht voor mensen die in armoede leven. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede is beschikbaar om bij te dragen aan de reflecties over dit project.
- Wat de digitalisering van de overheidsdiensten betreft, wijst het Steunpunt tot bestrijding van armoede er reeds enige tijd op dat het belangrijk is de mogelijkheid te behouden om procedures op papier te kunnen doen, parallel aan digitale procedures. Enerzijds hebben mensen die in armoede leven, zelfs als zij digitaal geletterd zijn, niet altijd de nodige apparatuur in huis om de nodige stappen te ondernemen. Anderzijds wezen de mensen die in armoede leven en die we tijdens het door het Steunpunt georganiseerde overleg hebben ontmoet, op het belang van menselijk contact en begeleiding om effectief gebruik te kunnen maken van rechten. In dit verband moeten er in de gemeenten informatieloketten voor administratieve procedures blijven bestaan.

I- 4.11- Digibanks- Vlaanderen

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede ondersteunt dit project, in het kader van de strijd tegen de digitale kloof. Geen verdere commentaren.

I – 4.13 - Création de 700 logements d'utilité publique et de logements à destination de personnes vulnérables – Wallonie

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede ondersteunt dit project. Geen verdere commentaren.

4.3. Social infrastructure

I – 4.14 – Plan de transition des milieux d'accueil de la petite enfance - Wallonië

- Het project meet de sociale impact van kinderopvang en zal zeker een positieve bijdrage leveren aan de sociale en professionele integratie van kwetsbare ouders. Het Steunpunt moedigt dit soort projecten aan en wil hier elementen aanbrengen als aanvulling op de sociale aanpak die reeds in het project aanwezig is.
- Hoewel het de bedoeling is de integratie van vrouwen en werkzoekenden in het algemeen op de arbeidsmarkt te bevorderen, moet het project rekening houden met bepaalde drempels voor de toegang tot kinderopvang voor mensen die in armoede leven (zie het tweejaarlijkse Verslag "Publieke diensten en armoede" van het Steunpunt tot bestrijding van armoede).

1. Sociale drempels

De angst om een slechte ouder te zijn en angst voor controles hebben als gevolg dat ouders die in armoede leven, minder geneigd zijn om opvang voor jonge kinderen te zoeken. Bovendien lopen arme gezinnen een groter risico dat hun kinderen geplaatst worden. Arme ouders hebben vaker dan anderen zelf een verleden in een instelling gehad, zodat zij zowel een sterke wens hebben om hun kinderen zelf op te voeden als bang zijn dat hun kinderen in een instelling zullen worden geplaatst.

2. Het gebrek aan informatie

Gezinnen in armoede zijn vaak niet goed op de hoogte van het beschikbare aanbod, aan welke voorwaarden moet worden voldaan om in aanmerking te komen, welke procedures zij moeten volgen om hun kind in te schrijven, enz.

3. De nood aan flexibele en spoedeisende opvang

Aangezien veel mensen die in armoede leven, in het bijzonder alleenstaande moeders, onregelmatige werktijden hebben of tijdelijke en deeltijdse jobs, is er behoefte aan flexibele structuren. Sommige interim-werkers weten bijvoorbeeld pas de avond tevoren of zij de volgende dag al dan niet moeten gaan werken. Anderen komen er pas op het laatste moment achter wanneer hun opleiding begint. Bovendien bevinden mensen die in armoede leven zich meer dan anderen in noodsituaties. Het kan gebeuren dat zij snel moeten verhuizen omdat hun woning onbewoonbaar is verklaard of omdat er sociale woningen beschikbaar komen. Omdat zij vaker sociaal geïsoleerd zijn en een kleiner sociaal netwerk hebben met minder mogelijkheden of de mensen om hen heen niet tot last willen zijn, hebben zij nood aan een plek waar zij hun kinderen in vertrouwen, ongepland en voor korte perioden kunnen achterlaten.

- Het project benadrukt de economische functie van kinderopvang, in die zin dat het werkzoekenden, vooral vrouwen, aan tewerkstelling moet helpen. Kinderopvang kan zo verplicht karakter krijgen in het kader van een inburgeringstraject, om een opleiding of

een inburgeringsprogramma te kunnen volgen, in het kader van een contract met de VDAB/Forem/Actiris of het OCMW. Het hebben van een plaats in een opvangdienst is soms een voorwaarde om met een dergelijke cursus te beginnen. Het Steunpunt beveelt in dit verband aan aandacht te besteden aan de vrije keuze om gebruik te maken van een crèche, maar ook aan de waarde van de niet-economische functies (sociaal, ondersteuning van het ouderschap) die kinderopvang biedt.

Het Steunpunt beveelt dus aan om:

- Ouders erkennen en respecteren als eerste opvoedingsverantwoordelijken
- Organisatoren van kinderopvang, kinderbegeleiders en beroepskrachten in verwante sectoren informeren over wat het betekent in armoede te leven, zowel tijdens hun initiële opleiding, bij permanente vorming on the job als in hun dagelijkse begeleiding
- Meer hybride vormen van opvang ontwikkelen die vlotte evoluties en overgangen tussen gezins- en opvangomgevingen mogelijk maken.
- Detecteren en bijsturen van normen in de regelgeving die de flexibiliteit van de opvang in de weg kunnen staan opdat multidimensionale mengvormen van kinderopvang mogelijk worden.

Axis 5 : Economy of the future and productivity

5.1. Training and labour market

I – 5.01 - A6KE6K - Hub d'innovation et de formation numérique et technologique – Wallonie

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede wil een aantal aandachtspunten benadrukken in verband met het onderdeel 'Digitale en technologische opleiding' van dit project.
- Wat de ontwikkeling van e-competenties voor mensen die ver van de arbeidsmarkt staan betreft, moet ook aandacht worden besteed aan toegang op lange termijn tot betaalbare hardware en software, anders zal de opleiding wellicht niet de gewenste resultaten opleveren. Een sociaal internettarief zou kunnen worden onderzocht als een middel om meer gelijke toegang tot digitale mogelijkheden te realiseren.
- Om via opleiding de doelstelling te bereiken mensen aan het werk te krijgen, moet rekening worden gehouden met verschillende potentiële drempels voor mensen die in armoede leven:
  - Discriminatie bij aanwerving: discriminatie bij de toegang tot werk is een probleem waarmee een aantal categorieën mensen nog steeds te kampen heeft, waaronder mensen die in moeilijke sociaal-economische omstandigheden leven en met name mensen van niet-Belgische afkomst.
  - Sommige mensen zijn niet bekend met de context van werk. Na lange tijd werkloos te zijn geweest, is het soms moeilijk om zich aan de context van werk aan te passen wanneer men erin slaagt een nieuwe job te vinden. Begeleiding voor de werknemer bij het begin van de loopbaan, zoals die al bestaat in de sociale economie, kan zeer gunstig zijn om de job te behouden.
  - Probleem van kinderopvang: het gebrek aan plaatsen in de kinderopvang of de ontoegankelijkheid (sociaal/financieel) kan voor sommige mensen een drempel vormen.
  - Probleem van de kost van het openbaar vervoer.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt dus aan om:

- Ervoor zorgen dat de toegang tot internet wordt gedemocratiseerd, via een sociaal tarief.
- Bestaande praktijken op het gebied van begeleiding op de werkplek en werkgelegenheids- en welzijnstrajecten, zoals die in Vlaanderen en Brussel zijn ontwikkeld, te ontwikkelen en te veralgemenen. In het Verslag 'Duurzaamheid en armoede' wordt een paragraaf aan dit onderwerp gewijd (blz. 62).
- Alle vormen van discriminatie bij de toegang tot de arbeidsmarkt bestrijden
- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- Een sociaal tarief creëren voor gedeelde fietsen of steps om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

I – 5.02 - EU Biotech School & Health Hub - Wallonië

- Het project beoogt werkzoekenden op te leiden (inclusief digitale opleiding) voor integratie op de arbeidsmarkt in de biotechnologie- en gezondheidssector. Het kan een positieve bijdrage leveren tot de sociale en professionele integratie van personen in situaties van bestaansonzekerheid. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede wil hieronder enkele denkpistes voor de uitvoering van het project aanreiken.
- Ten eerste wordt in het projectfiche geen melding gemaakt van maatregelen op het gebied van mobiliteit. De prijs van en de fysieke toegang tot openbaar vervoer kunnen een aanzienlijke belemmering vormen voor werklozen om naar een opleiding of het werk te gaan.
- Wat de ontwikkeling van e-competenties voor mensen die ver van de arbeidsmarkt staan betreft, moet ook aandacht worden besteed aan de toegang tot betaalbare hardware en software thuis, zonder welke opleiding wellicht niet de gewenste resultaten zal opleveren.
- Om via opleiding de doelstelling te bereiken mensen aan het werk te krijgen, moet rekening worden gehouden met verschillende potentiële drempels voor mensen die in armoede leven:
  - Discriminatie bij aanwerving: discriminatie bij de toegang tot werk is een probleem waarmee een aantal categorieën mensen nog steeds te kampen heeft, waaronder mensen die in moeilijke sociaal-economische omstandigheden leven en met name mensen van niet-Belgische afkomst.
  - Sommige mensen zijn niet bekend met de context van werk. Na lange tijd werkloos te zijn geweest, is het soms moeilijk om zich aan de context van werk aan te passen wanneer men erin slaagt een nieuwe job te vinden. Begeleiding voor de werknemer bij het begin van de loopbaan, zoals die al bestaat in de sociale economie, kan zeer gunstig zijn om de job te behouden.
  - Probleem van kinderopvang: het gebrek aan plaatsen in de kinderopvang of de ontoegankelijkheid (sociaal/financieel) kan voor sommige mensen een drempel vormen.
  - Probleem van de kost van het openbaar vervoer.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt dus aan om:

- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- Een sociaal tarief creëren voor gedeelde fietsen of steps om ze voor iedereen toegankelijk te maken.
- Ervoor zorgen dat de toegang tot internet wordt gedemocratiseerd, via een sociaal tarief.
- Bestaande praktijken op het gebied van begeleiding op de werkplek en werkgelegenheids- en welzijnstrajecten, zoals die in Vlaanderen en Brussel zijn ontwikkeld, te ontwikkelen en te veralgemenen.
- Alle vormen van discriminatie bij de toegang tot de arbeidsmarkt bestrijden

I – 5.04 - Upgrading des infrastructures de formation de pointe - Wallonië

- Het project is erop gericht mensen die ver van de arbeidsmarkt staan aan het werk te krijgen. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede wil graag enkele denkpistes aanreiken om het project echt inclusief te maken voor mensen in precare situaties.
- In de projectfiche wordt geen melding gemaakt van specifieke maatregelen om de toegang tot het openbaar vervoer te waarborgen. De prijs en de fysieke toegang tot het openbaar vervoer kunnen voor werklozen echter een aanzienlijke belemmering vormen om naar een opleiding of het werk te gaan.
- Wat de ontwikkeling van e-competenties voor mensen die ver van de arbeidsmarkt staan betreft, moet ook aandacht worden besteed aan de toegang tot betaalbare hardware en software thuis, zonder welke opleiding wellicht niet de gewenste resultaten zal opleveren.
- Om via opleiding de doelstelling te bereiken mensen aan het werk te krijgen, moet rekening worden gehouden met verschillende potentiële drempels voor mensen die in armoede leven:
  - Discriminatie bij aanwerving: discriminatie bij de toegang tot werk is een probleem waarmee een aantal categorieën mensen nog steeds te kampen heeft, waaronder mensen die in moeilijke sociaal-economische omstandigheden leven en met name mensen van niet-Belgische afkomst.
  - Sommige mensen zijn niet bekend met de context van werk. Na lange tijd werkloos te zijn geweest, is het soms moeilijk om zich aan de context van werk aan te passen wanneer men erin slaagt een nieuwe job te vinden. Begeleiding voor de werknemer bij het begin van de loopbaan, zoals die al bestaat in de sociale economie, kan zeer gunstig zijn om de job te behouden.

Het Steunpunt beveelt dus aan om:

- Sociale voordelen voor het openbaar vervoer zo veel mogelijk automatisch toepassen.
- Een sociaal tarief creëren voor gedeelde fietsen of steps om ze voor iedereen toegankelijk te maken.
- Ervoor zorgen dat de toegang tot internet wordt gedemocratiseerd, via een sociaal tarief.
- Bestaande praktijken op het gebied van begeleiding op de werkplek en werkgelegenheids- en welzijnstrajecten, zoals die in Vlaanderen en Brussel zijn ontwikkeld, te ontwikkelen en te veralgemenen.
- Alle vormen van discriminatie bij de toegang tot de arbeidsmarkt bestrijden.

I – 5.05 - Learning and career offensive – Vlaanderen

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede waardeert de verschillende initiatieven die in dit project zijn opgenomen, aangezien zij gericht zijn op de opleiding en de beroepsintegratie van mensen die ver van de arbeidsmarkt staan. Zij zijn dus bedoeld om de armoedecyclus te doorbreken. Het Steunpunt heeft volgende commentaren.

- Er zijn risico's verbonden aan de doelstelling van digitalisering:
  - Het project richt zich op de ontwikkeling van digitale vaardigheden bij volwassenen, met inbegrip van ouders van schoolgaande kinderen, maar er moet ook aandacht worden besteed aan de toegang tot betaalbare hardware en software thuis, anders zal de opleiding misschien niet de gewenste resultaten opleveren.
  - Het project vermeldt dat het doelpubliek digitaal zal worden bereikt, maar het doelpubliek zal waarschijnlijk worden gekenmerkt door het feit dat zij niet over computers of internettoegang beschikken. Het project moet ervoor zorgen dat het daadwerkelijk mensen bereikt die ver van opleiding en arbeidsmarkt af staan, door het zichtbaar te maken (affiches) op plaatsen die mogelijk door dit publiek worden bezocht (OCMW, enzovoort).

- Wil men met de opleiding de doelstelling bereiken om mensen aan het werk te krijgen, dan moet rekening worden gehouden met verschillende mogelijke drempels voor mensen die in armoede leven:
  - Discriminatie bij aanwerving: discriminatie bij de toegang tot werk is een probleem waarmee een aantal categorieën mensen nog steeds te kampen heeft, waaronder mensen die in moeilijke sociaaleconomische omstandigheden leven en in het bijzonder mensen van niet-Belgische afkomst
  - Sommige mensen zijn minder vertrouwd met de arbeidsmarkt. Na lange tijd werkloos te zijn geweest, is het soms moeilijk om zich aan de wereld van het werk aan te passen wanneer men erin slaagt een nieuwe baan te vinden. Begeleiding voor de werknemer bij de start van een job, zoals die al bestaat in de sociale economie, kan zeer gunstig zijn in functie van het behoud van de job.
  - Het probleem van de kinderopvang: het gebrek aan crècheplaatsen of de ontoegankelijkheid ervan (sociaal/financieel) kan voor sommige mensen een drempel vormen.
  - Het project vermeldt geen maatregelen op het gebied van mobiliteit. De prijs en de fysieke toegang tot het openbaar vervoer kunnen echter een aanzienlijke belemmering vormen voor werklozen om een opleiding te volgen of werk te vinden.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft volgende aanbevelingen :

- Ervoor zorgen dat de toegang tot internet wordt gedemocratiseerd, via een sociaal tarief.
- Gezinnen met een laag inkomen voorzien van computerapparatuur.
- Ontwikkelen en veralgemenen van bestaande praktijken op het gebied van ondersteuning op de werkplek en van werk- en welzijnstrajecten, zoals die reeds in Vlaanderen zijn geïnitieerd.
- Bestrijding van alle vormen van discriminatie bij de toegang tot werk.
- Investeren in toegankelijke kinderopvang voor kinderen van 0-3 jaar uit kwetsbare gezinnen, met als doel hun zoektocht naar werk te vergemakkelijken.
- Toegang tot opleidingscentra verzekeren.
- Sociale voordelen bij het openbaar vervoer zoveel mogelijk automatiseren.
- Creëer een sociaal tarief bij deelbedrijven voor fietsen en steps om ze voor iedereen toegankelijk te maken.

I – 5.06 - Stratégie de relance du marché de l'emploi – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede is van mening dat het project een positieve bijdrage zal leveren aan de integratie op de arbeidsmarkt van mensen die verzwakt zijn door de gezondheids crisis. Het Steunpunt heeft wel enkele bedenkingen.
- Om via opleiding de doelstelling te bereiken mensen aan het werk te krijgen, moet rekening worden gehouden met verschillende potentiële drempels voor mensen die in armoede leven:
  - Discriminatie bij aanwerving: discriminatie bij de toegang tot werk is een probleem waarmee een aantal categorieën mensen nog steeds te kampen heeft, waaronder mensen die in moeilijke sociaal-economische omstandigheden leven en met name mensen van niet-Belgische afkomst.
  - Sommige mensen zijn niet bekend met de context van werk. Na lange tijd werkloos te zijn geweest, is het soms moeilijk om zich aan de context van werk aan te passen wanneer men erin slaagt een nieuwe job te vinden. Begeleiding voor de werknemer bij het begin van de loopbaan, zoals die al bestaat in de sociale economie, kan zeer gunstig zijn om de job te behouden.
  - Probleem van kinderopvang: het gebrek aan plaatsen in de kinderopvang of de ontoegankelijkheid (sociaal/financieel) kan voor sommige mensen een drempel vormen.
  - Mobiliteitsproblemen: toegang tot de opleidingscentra met het openbaar vervoer garanderen.
- Wat het onlinebeheer van de begunstigden van werkgelegenheids- en opleidingssteun betreft, wordt in het project geen melding gemaakt van de digitale kloof die juist dit deel van de bevolking treft. Zal het doelpubliek dit platform ook gebruiken of is het alleen een instrument voor werknemers van de openbare diensten voor arbeidsbemiddeling en opleiding?

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede stelt voor om:

- Bestaande praktijken op het gebied van begeleiding op de werkplek en werk- en welzijnstrajecten, zoals die in Vlaanderen en Brussel zijn ontwikkeld, te ontwikkelen en te veralgemenen (zie oproep van Actiris voor 'pré-traject'-projecten voor werkgevers).
- Alle vormen van discriminatie bij de toegang tot werk te bestrijden.
- Te investeren in een toegankelijk kinderopvangsysteem voor kinderen van 0-3 jaar uit kwetsbare gezinnen, om het voor hen makkelijker te maken werk te vinden.
- Zorgen voor toegankelijkheid (fysiek en financieel) van het openbaar vervoer.
- Wat de invoering van het onlineplatform voor het beheer van begunstigden betreft, moet ervoor worden gezorgd dat de doelgroep wordt opgeleid en ondersteund - als het de bedoeling is dat zij ook gebruikers worden - zodat het geen belemmering vormt voor opleiding of werkgelegenheid. Menselijk contact is belangrijk voor het meest kwetsbare deel van de bevolking.

I – 5.07 – Digital skills - Vlaanderen

- Het project omvat een onderdeel over digitale opleiding voor kwetsbare groepen. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede kan alleen maar aanmoedigen dat bij de digitale transitie van overheidsdiensten rekening wordt gehouden met de behoeften van deze groepen, zodat de digitale kloof niet nog groter wordt.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan :

- Behoud van een plaats voor persoonlijk contact, face-to-face: zowel in termen van collectieve opleiding (voor een kwestie van sociale samenhang) als in termen van contact met arbeidsbemiddelaars. Menselijk contact is van cruciaal belang voor kwetsbare en geïsoleerde mensen.
- Ervoor zorgen dat kwetsbare groepen toegang hebben tot computerapparatuur en internet.

I – 5.08 - Life Long Digital Training - Wallonië

- Het project is speciaal ontwikkeld voor kwetsbare groepen en heeft tot doel hen toe te rusten voor de digitale transitie. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede steunt dit project.
- Alleen de kwestie van de effectieve tewerkstelling doet de volgende vragen rijzen. Mensen die in armoede leven, worden geconfronteerd met verschillende mogelijke belemmeringen bij de toegang tot werk:
  - Discriminatie bij aanwerving: discriminatie bij de toegang tot werk is een probleem waarmee een aantal categorieën mensen nog steeds te kampen heeft, waaronder mensen die in moeilijke sociaal-economische omstandigheden leven en met name mensen van niet-Belgische afkomst.
  - Sommige mensen zijn niet bekend met de context van werk. Na lange tijd werkloos te zijn geweest, is het soms moeilijk om zich aan de context van werk aan te passen wanneer men erin slaagt een nieuwe job te vinden. Begeleiding voor de werknemer bij het begin van de loopbaan, zoals die al bestaat in de sociale economie, kan zeer gunstig zijn om de job te behouden.
  - Probleem van kinderopvang: het gebrek aan plaatsen in de kinderopvang of de ontoegankelijkheid (sociaal/financieel) kan voor sommige mensen een drempel vormen.
  - Mobiliteitsproblemen: toegang tot de opleidingscentra met het openbaar vervoer garanderen.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt dus aan om:

- Bestaande praktijken op het gebied van begeleiding op de werkplek en werkgelegenheids- en welzijnstrajecten, zoals die in Vlaanderen en Brussel zijn ontwikkeld, te ontwikkelen en te veralgemenen.
- Alle vormen van discriminatie bij de toegang tot werk te bestrijden.
- Te investeren in een toegankelijk kinderopvangsysteem voor kinderen van 0-3 jaar uit kwetsbare gezinnen, om het voor hen makkelijker te maken werk te vinden.

- Zorgen voor toegankelijkheid (fysiek en financieel) van het openbaar vervoer.

5.3. Training and labour market

R – 5.12 – Governance Circular Flanders - Vlaanderen

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beschikt niet over voldoende informatie om de sociale impact van het project te meten. Het effect van de acties op kwetsbare groepen moet nog worden gespecificeerd.
- Het Steunpunt beveelt niettemin aan om bij de uitvoering van het project te voorzien in kansen voor de tewerkstelling van laaggeschoolde personen.

I – 5.20 – Belgium Builds Back Circular – Federaal

- Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beschikt niet over voldoende informatie om de sociale impact van het project te meten. Het effect van de acties op kwetsbare groepen moet nog worden gespecificeerd.
- Het Steunpunt beveelt niettemin aan om bij de uitvoering van het project te voorzien in kansen voor de tewerkstelling van laaggeschoolde personen.